

29306 II, B, 9, 107 br. 12
874

Vera in pamef
ali
razodenje božje v naravi.

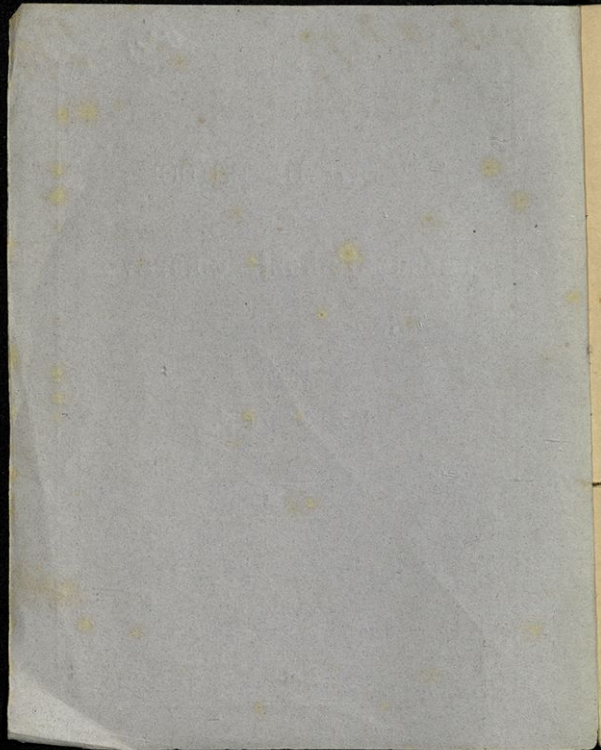
Spisal
B. Mislinski.

Cena 20 kr.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Národna tiskarna“. — Založil M. Stergár.

1874.

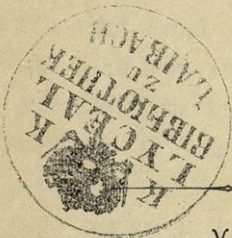
Vera in pamet

ali

razodenje božje v naravi.

Spisal

B. Mislinski.

V LJUBLJANI.

Natisnila „Národná tiskarna“. Založil M. Stergár.

1874.

Moto:

Tebe le, resnica večna,
Moji si želi srcé;
Kmalu v tvojem naj naročji
Mine ga laži gorjé !

B. M.

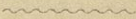
Predgovor.

V tej knjižici hočem po resnem pre-mišljevanji kratko, mirno in odkrito izraziti ne le misli ali nazore, nego trdno prepričanje svoje o verskih zadevah, ne da bi to prepričanje komu vsiljeval, ali grajal drugače misleče in verujoče. Kajti kakor jaz, ima vsak drugi pravico in popolno svobodo, misliti ali verovati kaj, kakor hoče. Pri tem že vidim črne krokarje zbirati se, da bi kamenovali in razkričavali me kot neverca; toda vera nij v tem, verovati ali neverovati, nego nevera je to, če kdo pravi, da to ali ono veruje, česar pa vendar v srci sam ne veruje. To edino je nevera in ob enem ostudno hinavstvo!

Sicer pa te vrstice gotovo ne izhajajo iz hudobnega, nego živo in trdno verujočega, boga v stvarjenji iskajočega, po resnici hlepečega srcá. Saj nam je vsem že prirojeno, in od zibke do groba nas žene in sili neka neznana notranja moč, prepričati se o pravem namenu našega bitja, o naši bodočnosti v življenji in po smrti, in tega tedaj tudi meni nihče zameriti ne more. Ponavlja je, da glavni namen tem slabim vrsticam je, iskati boga in resnico, približevati se kolikor mogoče obema ter zedinjati z njima srce in duha, dostavljam, da bodem, ako sledeče besede najdejo pot v marsikatero enako čutečo in verujočo dušo, o priliki spisal obširneje in natančnejše delo v tem smislu.

V Ljubljani meseca novembra 1873.

Pisatelj.

V erujem v boga , vsemogočnega stvarnika nebes in zemlje, neumrjočnost duše in po smrti večno, srečno življenje. To so tri glavne reči, kot skala trdni temelj naše vere. Kedor to ne le v srci živo čuti in trdno veruje, nego tudi v dejanji kaže, in je zraven pravičen in vsmiljen vsem, svoje sobrate kolikor mogoče osrečuje, hodi lahko z veselim srcem in mirno vestjo po pravem potu do časne in večne sreče, in tega pota nikdar zgrešiti ne more.

Vera v neko višje, vsemogočno bitje, ki je iz nič ustvarilo vse, kar je, in to stvarjenje vzdržuje in vlada, je vsakemu človeškemu bitju globoko v srce vsejana; vsi narodi in vsaka cerkev, bodisi judovska, rimsko-katoliška, grška, turška, protestantska ali katerakoli druga, veruje v boga, in to je najimenitnejša, glavna stvar. Nobena država se ne more brez vere vzdrževati. Kajti

kjer nij vere, nij nobenega veljavnega zakona ohranjučega med nami red in mir, brez teh pa, mora prej ali slej propasti vse. Nema li celo stvarjenje v sebi večnih, trdnih, nespremenljivih zakonov, po katerih se vedno raja in spreminja? Ali bi bilo mogoče nebu in zemlji tako čudovito obstajati, da jima ne bi bil velemodri postavodajalec, vsemogočni stvarnik, odločil pota, katera imata hoditi?

Vero v boga pa veže tudi vero v neumrjočnost naše duše, navdihneno človeku od svojega večnega, neumrljivega stvarnika, in vero v po smrti večno, srečno življenje. Da je človeka bog in nihče drugi ustvaril, kaže nam vendar jasno in neovrgljivo to, da ima kakor vsaka druga stvar, tudi človek sam v sebi dokaz, da se nij niti on, niti njegov oče, niti njegov ded sam naredil. Nobeno drevo, nobena rastlina, nobena žival se nij sama naredila i. t. d., dokler ne pridemo do nekega bitja, kateremu nij nihče drugi življenja dal, je nihče ustvaril, katero je samo od sebe odvekomaj, in to bitje imenujemo bog. Celo stvarjenje pa, in posebno stvarjenje človeka, ne bi imelo nobenega pomena ali namena, ako bi bil

bog, neskončno dober in vsmiljen, vse bil ustvaril le za človeka, kratko časa živečega in večjidel trpečega, ki ima potem neumni živini enako, poginiti in celo izginiti. Bog ne bi bil nič manj kot pravičen in vsemogočen, ustvarivši človeka samo za življenja skrbi, trpljenje in muke, in pusteč ga potem vrniti se v svoje nič, iz katerega ga je poprej neprošen, kot večna ljubezen poklical. Potem nij res, da je naša duša njegova podoba, večno živeča; laž in goljufija je, da ima on vse najlepše in najpopolnejše lastnosti, da je vsemogočen, neskončno vsmiljen, sama gola, večna ljubezen i. t. d. Nij nam treba več verovati v boga, ki nam po smrti itak več koristiti, niti škodovati ne more, pač pa smo morali na svetu nehoté veliko trpeti, pogosto silne muke prenašati. Dal je tisočim in milijonom bitjem živeti, prižgal jim pekel revščine in nadlog vsake vrste na svetu, da živí eden v nebesih! To bi bila lepa pravica! Nehajmo potem verovati vse, pustimo vso morálo in pomozimo si kakoršnim koli načinom, da se nam revnim vsaj tukaj bolje godí! Bil bi bog vsemogočen, ako nam nij mogel dati duše, večno živeče? ako mu nij bilo v moči, ustvariti za nas

drugega, lepšega, boljšega sveta, popolnejšega od tega in neminljivega?

Po tukaj navedenih razlogih sodeč, sem živo prepričan in torej trdno verujem v boga, neumrjočnost duše in po smrti večno, srečno življenje. Iz tega pa ne sledi, da verujem razen tega še bog ve koliko drugih reči, mi jih tudi nij treba; poglavitna reč je vera v boga, v njegovo večno ljubezen, in to mi popolnem zado-
stuje za časno in večno srečo. To verujem iz lastnega, trdnega prepričanja; o čemer pa nasproti prepričan nijsem, tega verjeti me nihče ne more in ne sme siliti; ker le to, kar verujemo iz lastnega prepričanja, more zasluženje imeti, nikakor pa ne prisiljena, ali hinavska vera. Res je, da nam nij mogoče, vselej in o vsem natanko prepričanim biti, je-li to, ali ono vse res, je-li to vse ravno tako, ali morebiti vendar le drugače? Ravno zato pa tudi ne grešimo, ako nekaj ne verujemo, kar nam v glavo ali v srcé ne gré. Še enkrat rečem, da nihče, najmanj pa velemodri, pravični stvarnik, ki nas je svobodne ustvaril, nam dal prosto voljo in neprecenljivi dar pameti, nas ne more siliti, da bi nekaj verjeli, o čemer

sami prepričani nismo. O resničnem bitji božjem pa se lahko zagotovimo, samo da skrbno opazujemo samega sebe in lepo naravo, v kateri se nam je sam razodel in se nam vedno tako očitno razodeva. O tem razodenju bomo še pozneje natančneje govorili; sedaj nekaj besedi o razodenju, ki je tudi božje imenujejo.

Vsaka cerkev, naj si je katere koli vere, ima svojo osobo, katero je baje bog sam poslal, da se po njej drugim razodeva. Judje imajo svojega Mozes, kristijani Jezusa Kristusa, apostlje in druge svetnike, in Turki svojega Mahometa, kakor da bi pot do boga ne bil vsakemu enako odprt. Vsaka cerkev ima posebne knjige, katere imenuje razodenje, ali božjo besedo. Judje pravijo: njihovo besedo božjo je bog Mozesu dal; kristijanom jo je vdihnil, Turkom jo je pa angelj z nebes prinesel. Vsaka cerkev dolži drugo, da je neverna, vsako pa so menda več ali manj le iznašli, da strašijo človeštvo, je sužnje delajo, in od tega dobiček imajo.

Nihče bi nobeni cerkvi kaj tacega očitati ne mogel, ako bi bile urejene strogo po nauku Kristusovem, ki je rekel: „Lesice imajo svoje

brloge in ptiči svoja gnezda, sin človekov pa nema, kamor bi glavo položil.“ Kje je tista cerkev, ki ne bi imela le majhnega gnezda, ali revnega brloga, nego na tisoče in milijone premoženja, velikih posestev in mastnih služb? — Kje in koliko je takih njenih služabnikov, da bi Kristu enako bosi hodili, samo z eno haljo ogrnjeni, se ostro postili in svoj vsakdanji kruh od hiše do hiše beračili, pohlevni in ponižni bili, ter vsa dobra dela po izgledu našega učitelja iz gole ljubezni do bližnega, ne pa za debel denar in zopet denar opravljali? In vendar se širokoustijo, da so „nasledniki“ Kristovi! Drugim bodo po njih besedah vsa dobra dela tukaj, na onem svetu poplačana, a sami se malo ali nič ne zanašajo na to, ampak dadó se tukaj vrlo dobro in mastno plačevati za vsako stopinjo, ki jo storé, za vsako besedo, ki jo izustijo, in vsak očenaš, ki ga izmoli blagovolijo, a ne po Kristovem izgledu zastonj! Za nas imajo vedno besede: „Ne zbirajte si zakladov na zemlji, kjer je mōli in erja pokončajo“ i. t. d., a sami? Toda zadosti o tem, saj se še vidimo drugi pot!

Govorili smo zgorej o razodenji, vrnimo se nazaj in razložimo natančneje besedo razodenje. Razodenje imenujemo to, kar bog sam ljudem naravnost naznani. Nihče ne bo dvomil ali tajil, da je vsemogočnemu bogu to mogoče, ako se mu dopade. Vendar pa je to potem razodenje le za tisto osobo, kateri je kaj razodel, in za nobeno drugo. Ako se za tem to razodenje nam pripoveduje, smo to le od drugih zmotljivih ljudi, ne pa od boga samega slišali, kar torej nij razodenje za nas, in tega tudi verjeti nijsmo dolžni.

Mozesu, pripovedujočemu, da je dve tabli, na katerih so bile božje zapovedi zapisane, od boga samega prejel, Izraelcem nij bilo treba verjeti, ker nijso imeli o tem družega dokaza, nego Mozesove besede, mi pa tudi ne družega, kot kar nam zgodovinarji pravijo. Sicer pa one zapovedi ne dokazujejo ravno, da so božje. One nas uče nekaj dobrega, moraličnega, in take bi bil lahko vsak dober postavodajalec naredil, brez navdihnenja od zgorej. Ako mi kdo pripoveduje, da je bil koran (turško sveto pismo) v nebesih pisan in da ga je angelj na svet prinesel, to nij bilo meni razodeto, jaz sem to le od drugih slišal,

angelja nijsem videl, in torej nemam pravice, in mi tudi nij treba tega verjeti.

Izmed tisoč in tisoč izmišljenih basni, ki se nam v verskih zadevah pripovedajo, omenimo le nekatere.

V „svetem pismu“ starega zakona stoji, da je hudič začel s vsemogočnim vojskovati se, ta ga je premagal in v neko jamo, pekel, zaprl. Od tam so ga krščanski bajeslovci zopet izpustili, poslali ga v kačji podobi k Adamu v vrt, kjer se je z Evo zabaval, ne da bi se bila ta kaj čudila, slišajoč kačo govoriti. Nasledek tega je bil, da je ta kača Evo pregovorila, jabelko jesti, kar je potem celi človeški rod pogubilo!

Potem ko so satanu dali zmagati nad celim stvarjenjem in je celo človeštvo za to, ker je Eva v jabelko vgriznila, pogubljeno bilo, mislil bi si človek, da bodo hudiča vendar zopet v pekel zaprli, da ne bi mogel pa-le med ženskami še večih nesreč ucinjati. Toda temu nij tako. Pusté ga zopet okolo potovati, ne da bi ga silili obljuditi, da bo od sedaj naprej mir dal in ne bo nikogar več zapeljal. Cela skrivnost je ta, da brez njega niso mogli nič več opraviti; ker so ga

enkrat ustvarili, so ga potem podkupili, da naj ostane. Za plačilo so mu obljubili vse jude, vse turke kot pečenko, devet desetink celega sveta, in še Mahometa povrh. Nijso mu le dali moči, da je iz tiste jame ušel, kamor so ga bili prej vrgli, nego so njegovo moč na vse mere še povišali, tako da je veliko mogočnejši postal, nego je bil popred kot angelj. Sedaj je povsod pričejoč ob enem in istem času, ter gospoduje celo neizmernost obnebjā. Naredili so ga bogu enaku mogočnega, da je v podobi zvite živali tam v raji, moč in modrost vsemogočnega opeharil.

Pripovedajo o njem, kakor da bi bil vsemogočnega boga prisilil, celo stvarjenje nadvladanju tega hudiča prepustiti, ali z njim za odrešenje pálega človeštva obravnavati, tako, da je moral bog sam v podobi moža na svet priti, in se križati dati.

Ko bi bili to basen vsaj tako obrnili, da se je moral hudič v podobi kače za kazen na križ pribiti dati, kar bi bil gotovo zaslužil, bi to imelo več smisla v sebi, kakor pa da je hudobni duh zmagal in je moral bog nedolžen in premagan na križi vmreti.

Oglejmo si nekoliko knjige starega zakona in preiščimo v kratkem, koliko jim lahko verjamemo. Ko so cerkveni bajeslovci svoj sistem postavili, pobrali so vse knjige skupaj, kar so jih najti mogli, ter so je rabili, kakor se jim je zdelo. Nihče še nam do sedaj nij dokazal, da so ta pisma, ki jih imamo pod imenom starega in novega zakona, ali božjega razodenja, res še vsa taka, kakor so je zbiralci našli; ali pa da jim nijso kaj dostavili, je spremenili, skrajšali ali kaj tacega.

Naj si bode že temu kakor hoče, odločili so po večini glasov, katere knjige imajo biti božja beseda in katere ne. Več knjig so zavrgli, druge nesposobne izrekli; take knjige pa, za katere je večina glasovala, so sprejeli kot besedo božjo. Da bi bili ti gospodje drugače volili, bi zdaj vsi ljudje drugače verovali; kajti ti verujejo tako, kakor so oni odločili. Kdo in kakšni ljudje so to bili, ki so vse to počenjali, ne vemo; imenovali so se „cerkev“ in to je vse, kar nam je znano.

Kdor se hoče sam prepričati, kako smešne, celo navadne zgodbe se imenujejo razodenje in beseda božja, naj vzame vendar sv. pismo v roke

in je sam prečita od konca do kraja. Ali je Samson vrata od Gaze odnesel, če se je res zgodilo (in če je res to storil ali ne, nas prav nič ne briga), ali je svojo Delihah obiskal, ali je lisice lovil, ali kaj družega počenjal, kaj ima razodenje s tem opraviti? Ako je bilo tako početje res, je je lahko sam pripovedal, ali zapisal; če je pa bilo izmišljeno, ga tudi razodenje nij moglo uresničiti; in ali je bilo res ali ne, mi nismo zaradi tega niti modrejši niti boljši, ako kaj takega vemo.

Dalje čitajoč pohujšljive in nesramne zgodbe, kako so se neusmiljeno mučili in morili, krvavo maščevali i. t. d., s čemer je več ko polovica „svetega pisma“ napolnena, dvomiti moramo, da bi bila to beseda božja!

V psalmih, Jobovih bukvah in prigovorih najdemo sicer marsikaj lepega in vzvišenega o moči in dobroti božji i. t. d.; vendar te knjige ne stojé višje, kakor veliko drugih enacega smisla pred in po onem času. Da si bi knjige starega zakona prese-gale na čistih mislih in izrazih tudi vse druge knjige sveta, bi jih vendar za božjo besedo ne hotel imeti; ker bi klubu temu vendar-le bilo mogoče, da bi bil

goljufan. Ako pa v večjem delu teh knjig nič ne najdemo, kakor zbirko najbornejših in sovraženih pripovedk, onečastujemo svojega stvarnika, knjigo po njem imenujoč.

Preidimo sedaj h knjigam novega testamenta, to je, novi volji (kakor da bi stvarnik dve volji imel, in ne bi bil od vekomaj do vekomaj vedno nespremenjen). Ko bi bil Kristus hotel novo vero upeljati, bil bi jej nedvomno učni temelj sam napisal, ali vsaj za to skrbel, da bi se bil v njegovem življenji. In vendar nij niti ene vrste napisane od njega samega. Vse knjige, ki se zovejo novi zakon, so bile še le po njegovej smrti pisane. Koliko, in katere knjige novega zakona so bile res od osob pisane, po katerih se imenujejo, ne vemo, ne moremo vedeti; ravno toliko moremo gotovo povedati, v katerem jeziku so bile v začetku pisane. Pačenje pisem in knjig pa je na svetu tako navadno, da so knjige, imenovane stari in novi zakon, lahko ravno tako napačne kot prave.

Vendar pa iz tega nihče ne sme izpeljavati, da popolno ometam knjige „starega in novega zakona“. Priznavam je v toliko, kolikor pripovedajo zgodovinsko dokazane resnice, toda nikakor

ne kot !božjo besedo, ali razodenje božje, kar velja posebno o spisih starega zakona. Ker, kakor bomo pozneje slišali, nam se je bog edino v svojem prelepem stvarjenji jasno in očitvidno razodel, tako, da ga lahko tam najdemo, in vse njegove najlepše in popolnejše lastnosti občudujemo vsi, ako le nijsmo slepi in gluhi za to, kar nam narava kaže in se v njej godi. Iz novega zakona pa še posebno visoko cenim najizvrstnejše nauke, ki jih je nam Kristus podal. On je vzbujal ljudi k najlepšim čednostim in k veri v enega boga, glavna čednost njegova pa je bila ljubezen. Toda pridigoval je tudi posebno proti spačenosti in lakomnosti judovskih popov, kateri so ga zato iz sovraštva spravili do smrti na križi. Da bi Kristus prišel dandenes na svet, in primerjal svoje besede in življenje s tem, kar počno njegovi „nasledniki“, oznanjevalci božje ljubezni, o joj! Prihranimo si to za prihodnjič!

Kakor hudiča, izmislili so si tudi pekel, kjer „smola in žveplo gori“, kakor da bi tam v večnosti tudi kaj materialnega bilo; torej bomo v nebesih vendar-le tudi jesti in piti imeli, ako bomo hotli živeti, ka-li? Nadalje se morejo duše iz vic rešiti z

molitvijo, z odpustki, odpuščanjem in posebno lahko z denarjem, ki mora pri vsem polniti žep. Zakaj se neki to vse zastonj, brez denarja zgoditi ne more? Seveda, davek se mora plačati, akoravno Kristus tega nikjer in nikdar nij učil, in je vsa dobra dela zastonj opravljal iz gole ljubezni do bližnjega. Kateri njegovih naslednikov ga v tem obziru posnema?

Oči je treba odpreti, spametovati se in misliti začeti, ne več verovati, da smo vsi pregnani, izgubljeni, zavrženi, berači, ki moramo tako rekoč na gnojišči in neizmerno daleč od svojega nad vse dobrotljivega stvarnika klečeplaziti, ne smemo se njemu samemu bližati, nego na posredujoče osebe se obračati, ki nam najpreje globoko v žep sežejo, predno so pripravljene pomagati nam. Tako se človek imenuje črva, in rodovitno zemljo gnojišče, vsi blagoslovi življenja so mu le prazne pene. On sovraži in zaničuje najdražji dar, ki smo ga sprejeli od stvarnika samega, to je dar pameti; ta pamet je božja, ne človeška, saj si je človek ne more sam dati!

Pamet naj bode torej naša učenica! Pustimo najmodrejšemu in vsemogočnemu stvarniku vladati

svet, kakor on hoče, saj on najbolje ve, kaj je tu in tam njegovim stvarjem treba. Nili to nespametno in bedasto, da prosimo deža, ako sije solnce, in zopet za solnce, ako dežuje? Hočemo mi bogu zapovedovati? Ne meri večjidel naših molitev samo na to, da spremenimo voljo vsemogočnemu, naj bi on drugače delal, kakor dela? To je ravno tako, kakor bi mi hoteli bogu reči: ti tega ne veš tako dobro, kakor mi.

Utegnejo pa nekateri reči: tedaj ne smemo nobene božje besede, nobenega razodenja imeti? Na to jim odgovorim: seveda! Imamo, imamo besedo božjo, imamo razodenje.

Beseda božja je stvarjenje, katero vidimo okolo sebe na zemlji in na nebu, sploh vse, kar imenujemo vesoljni svet; tega stvarjenja ne more nobena človeška iznajdba popačiti ali spremeniti, in edino le v tem stvarjenji slišimo boga samega naravnost k nam govoriti. — Človeški jezik je spremenljiv, in nahaja se na svetu veliko sto in sto jezikov. Komaj govorita dva ljudstva eden in isti jezik, ali se med soboj razumeta; kar pa se prestavljenja iz drugih jezikov v našega, ali narobe, tiče, vé vsak, ki tuje jezike vsaj nekoliko pozna, da je

celo nemogoče, en jezik v kakega družega prestaviti, da se ne bi le en del izvirnega izgubil, nego da bi se tudi misel krivo ne razumela. Človeški jezik je torej, ker nemamo splošnega jezika, katerega bi vsi ljudje celega sveta umeli, nesposoben, da bi ga rabili kot splošno sredstvo za nespremenljivo in enojno razodevanje; zategadelj naš jezik nij sredstvo, katerega se bog poslužuje, ljudem sploh se razodevati.

Edino le v stvarjenji in nikjer drugje se vse naše misli in pojmi o „božji besedi“ strinjati morejo. Stvarnica govori splošen jezik, neodvisen od človeškega govora, naj si je še tako različen. Ona je večni izvirnik, katerega lahko vsak čita, da-si bi tudi brati in pisati ne znal. Stvarjenja ne more nihče pačiti, nihče ponarejati; ono se ne more zgubiti, ne spremeniti, kakor kaka od človeških rok pisana knjiga; ono se ne more uničiti, je neodvisno od volje človeške, ali se hoče raznaniti ali ne. Ono se samo razodeva od enega kraja sveta do družega. Ta stvarnica govori k vsem narodom, k vsem svetovom: in to je „beseda božja“, označujoča ljudem vse, kar jim je treba o bogu vedeti.

Hočemo božjo moč preiščevati? vidimo jo v neizmernosti in neskončnosti stvarjenja. Hočim, njegovo modrost občudovati, se nam ona kaže v vedno nespremenljivem redu, ki v celem nerazumljivem stvarjenju že toliko tisoč in tisoč let vedno enako vlada. Obilnost, s katero je bog napolnil našo zemljo, razodeva nam milost njegovo. Nad vse milostljivi stvarnik je dal vse, kar je na zemlji, vsem, ker je dal vsem ljudem enake potrebe, dal je torej tudi vsem enake pravice do vsega, kar jim treba za življenje, kakor je stvaril zrak, luč in toploto za vse brez izjeme. Hočemo njegovo vsmiljenost preiščevati? glejte, vidimo jo, ker on one obilnosti zelo nehvaležnemu ne odteguje, nego da deževati in solnce sijati čez pravične in krivične. Skratka, ako hočemo vedeti, kaj je bog, ne iščimo ga v knjigah ali spisih, ki jih je človeška roka napravila, ampak iščimo ga in našli ga bomo v stvarjenju.

Človeška pamet je najdražji dar, ki smo ga dobili od svojega dobrotljivega stvarnika, ona nas loči od neumne živine, brez nje bi bili to, kar je neumni osel ali sploh kaka druga žival.

S pametjo lahko iščemo in spoznavamo boga ; njej imamo zahvaliti vse velikanske in občudovanja vredne iznajdbe preteklega in posebno sedajnega veka : zemljo so okrožili in zmerili , kako velika da je, ladije preletavajo z napetimi jadrami morske valove, hlaponi pa suho zemljo in od enega kraja sveta do zadnjega šepetajo si po telegrafih skrivnosti na uho ; po zraku se lahko vozimo, na dnu morja nam je mogoče delati, zelo streli v tefnih oblakih znamo zapovedati, naj se brez poškodovanja poslopij zgubi po bliskovodu v zemljo. V malo urah so lahko misli enega samega v tisoč in tisoč iztisih tiskane in razposlane na vse kraje sveta, i. t. d. toliko milijonov drugih umetnostij, ki jih nam tukaj nij mogoče vseh naštetih in jih vsak lahko tu in tam sam vidi in opazuje. Komu se imamo zahvaliti, da človečanstvo še nikdar nij enakega časa in toliko brezštevilnih umetnih in koristnih del in iznajdeb doživelo, še nikoli toliko moči in življenja imelo, nego dandenes? Nikomur drugemu, kot svoji pameti, najvišjemu, najdražjemu daru iz rok dobrotljivega, vseмогоčnega stvarnika ! On je položil v naravo skrivne moči, nas nadaril s pametjo

in postavil gospodarje cele zemlje, naj bi jo ne le površno, ampak po vseh njenih žilah, po vseh tudi najmanjših delih preiskovali, ter si one moči v prid obračali in škode se varovali. Stvarnik sam nam je pamet dal, in vendar je toliko ljudij na svetu, ki pridigujejo, naj bi pamet zavrgli in samo nje poslušali!

Ako preiskujemo stvarjene reči, moremo najti, da in kaj je bog, ali vsemogočnega popolnem spoznati, tega nam nij mogoče, ker je moč in modrost, katero je v vidljivem stvarjenji pokazal, nam nerazumljiva; naša pamet išče boga v njegovih delih, a ona je preslaba, razkriti in uméti popolnem njegove lastnosti. Kaj pa želi človek tudi več, ako vé, da je roka ali moč, ki je gotovo iz zgolj ljubezni do nas ustvarila vse iz nič, božja, vsemogočna?!

To, kar dandenes imenujemo svetno modrost ali filozofijo, ki obsega vse znanosti, med katerimi je astronomija ali zvezdoslovje na prvem mestu, to pravimo, je učenje božjih del, njegove moči in modrosti v njegovih delih, in to je prava teologija ali bogoslovje.

Tista teologija pa, katere se na njenem mestu uče, je učenje človeških mnenj in človeških misli, tikoma boğa. Tukaj se človek ne uči tega, kar je bog po svojih stvarjenih delih razodel, ampak samo kar so ljudje naredili ali spisali. Kaj je tedaj pravo, preiskovati dela, ki jih je bog sam naredil, v katerih se nam on sam naravnost razodeva, ali knjige prebirati in jim verjeti, katere je zmotljiva človeška roka spisala in sestavila?

Goljufija je, če kdo pravi, da so znanosti človeške iznajdbe. Vsaka znanost ima za temelj sistemo tako trdnih in nespremenljivih principov, kot taiste, po katerih se vesoljnost regulira in vlada. Človek ne more nobenih principov delati, on jih more le najti; n. pr. vsakdo, ki pogleda v koledar, vidi naznanilo, kedaj bode solnce ali luna mrknila in vidi tudi, da o tistem času res mrkne. To kaže, da je človek z zakoni, po katerih se nebesna tela gibljejo, znan. Ali kazalo bi več nego nevednost, ko bi hotel kdo trditi, da so ti zakoni človeške iznajdbe. Človeku nij treba iznajti, kar je večno in nespremenljivo, in znanstveni principi, katerih se pri iznajdbah

posluhuje, morajo ravno tako večni in nespremenljivi biti, po katerih se nebesna tela premičejo, drugače ne bi mogli služiti v določanje časa, kedaj in kako bode mrknilo, ali kaj tacega.

Ker torej človek nobenih principov delati ne more, vpraša se, kako je o njih zvedel, tako da je v stanu, tudi premikanje teles preiskati, ki so tako neizmerno daleč od njega, kakor nebesna tela? Odkod, vprašam, je mogel človek te znanosti doseči, da ne bi bilo iz učenja prave teologije?

Iz tega, da smo se prave teologije učili, to je, da smo iskali in spoznavali boga v njegovih lastnih delih, izhajajo vse naše znanosti in umetnosti. Vsemogočni učenik, ki je principe znanosti v svetnem poslopji razprostrl, je človeka povabil, naj se uči in ga posnema. Je, kakor da bi bil prebivalcem zemeljne krogle, ki jo našo imenujemo, rekel: „Naredil sem zemljo za človeka, da na njej stanuje, in sem zvezdno nebo ustvaril, da ga znanosti in umetnosti uči. Človek naj sedaj sam za-se skrbi, in se iz moje radodarnosti na vse uči, vzajemno dobrodejen biti med soboj“.

Kakšno korist pa imamo, če vidi naše oko to neizmernost svetov? Kaj ima človek opraviti na primer z orijonom, sirijem, severno zvezdo, saturnom, jupitrom, venero, merkurjem, danico i. t. d., ako iz njihove vidnosti nobene koristi nema? Gotovo nij nič zastonj ustvarjenega, vse ima svoj namen; ustvarjeno pa je vse za nas, kajti bog za-se gotovo nij nič potreboval in tudi ne ustvaril. Prijetno in všeč mu mora torej biti, ako preiskujemo njegova dela, kjer se nam je razodel, je občudujemo ter iz njih spoznavamo vsemogočnega, velemodrega stvarnika.

Stvarjenje je torej prava beseda božja, ne pa to, kar se nahaja v tiskanih knjigah, ki jih je zmotljivi človek napisal. Na papir se lahko napiše, kar se hoče, saj se ne more pritožiti. Govori se tudi lahko laž in resnica, vsako sredstvo je dobro njim, ki se pitajo na stroške neumnih. Toda stvarjenja si ne more vsakdo razlagati, kakor bi hotel, ampak tam spoznavamo vsi enako boga, ter njegove večno nespremenljive lastnosti.

Treh sredstev so se posluževali v vseh časih, da so slepili človeški rod, in ta sredstva so: skrivnost, čudeži in prerokovanje. Kar se skriv-

nosti tiče, je vse, kar vidimo, nekaka skrivnost. Mi sami smo si skrivnost, vse rastline so nam skrivnosti. Ne moremo si raztolmačiti, kako se postavim kostanj, ko smo ga v zemljo položili, razvije in iz njega drevo izraste, i. t. d. Dasi-ravno je vsaka ustvarjena reč v tem smislu skriv-nost, se to vendar pri moraličnih resnicah tako malo dá rabiti, kakor tema pri luči. Bog, v katerega verujemo, je bog moralične resnice, ne pa skrivnosti in teme. Skrivnost je resnici na-sproti. Resnica se sama nikdar v skrivnost ne zavija; zakrili so verske resnice v skrivnosti le sleparski ljudje, kateri so iz tega korist in do-biček imeli.

Prava narava in resnični namen vere mora prost biti vsake vrste skrivnosti. Vera je dolžnost vsake človeške duše in mora torej taka biti, da jo vsi lahko razumejo. Kako moram drugače nekaj verjeti, in kdo more od mene terjati, da bi nekaj verjel, kar mi je skrivnost, česar ne razumem? More li vsemodri stvarnik, ki nam je vendar sam dal pamet in prosto voljo, to od nas zahtevati? Nikdar, in še enkrat rečem, da nikdar! Bodem že iz srca rad vse verjel, kakor hitro

bodem tudi o takih rečeh prepričan, ki so mi do zdaj nerazumljive. Vere se človek ne uči tako, kakor kakega rokodelstva, nego uči se je s tem, da sam misli in išče resnice, ne da bi slepo verjel vse, kar mu natvezajo oni, ki imajo pamet v trebuhu, in vero v denarni mavhi.

Kakor skrivnost, tako tudi lahko rečemo, da je vsaka reč čudež, in da nobena nij večji čudež, kakor druga. Veliki elefant nij večji čudež, kakor mravlja, niti visoka gora večji, nego solnčni prah. Vsemogočni moči je eno in drugo celo lahko ustvariti, nij jej težje narediti milijone svetov, nego enega samega.

Ko bi tisti sedaj živeli, ki so videli Kristusa čudeže delati, in bi videli naše železnice, parobrode, telegrafe, bliskovode, balone, tiskarnice, poznali električno in magnetično moč i. t. d., i. t. d., bili bi jim vse to največji čudeži, ker še niso poznali natornih moči, njih um nij bil še tako izobražen, kakor je naš dandenes. To, kar so oni za največje čudeže imeli, bilo bi nam bržkone celo naravna in lahko razumljiva stvar. Kako to, da se v naših prosvitljenih časih čudeži več ne godé, v stari dobi pa je vse od njih mrgolelo?

Koliko se ve še vedno o njih pripovedati! In vendar, kaj pa je lažje mogoče, da se je res kak čudež zgodil, ali pa, da se je tisti zlagal, ki o njih pripoveda? Stvari, ki jih imajo vsi verjeti, morajo vendar vsem jasno dokazane biti, drugače jih drugim nij treba verjeti, če jih je samo ta ali oni videl, vsi drugi na milijone in milijone pa ne!

Da je tista velika riba Jonasa požrla, je precej čudno, vendar bi bil še večji čudež, ko bi bil Jonas ribo požrl. Gotovejše kakor kaj tacega pa je vsakako, da se je tisti zlagal, ki kaj enacega pravi.

Najčudnejši vseh čudežev v novem testametu je ta, ko se hudič s Kristusom peča, ga na vrh templja in potem na visoko goro soboj vzame, ter mu od tam vsa kraljestva sveta kaže in obljubuje. Od kod pride, da nij že tedej Amerike našel? Ali je bila pri tem čudežu hudičeva moč in oblast večja, nego Kristova? Res trdno in živo mora oni na hudiča verjeti, komur se tak čudež resničen zdi!

Kakor skrivnosti in čudeži preteklost, tako je zadevalo prerokovanje bodočnost. Nij bilo zadosti vedeti to, kar se je, hoteli so vedeti tudi,

kaj se bode zgodilo. Prerokovanje je celo nepotrebno. Ali so mogli oni, katerim se je kaj prerokovalo, vedeti, da je prerok resnico govoril, ali se lagal; ali mu je bilo res razodeto, ali pa si je to le sam izmislil? Najbolje je, da se takim pripovedanjem ne verjame.

Sploh pa vodijo skrivnosti, čudeži in prerokovanja k izmišljeni, nikakor ne k pravi veri. One so sredstva, s katerimi se je toliko: čujte! čujte! po svetu trosilo, in vera v to se obračala, da so njenim oznanovalcem dohodke donašale. Kaj se nij z vero vse počenjalo in se še uganja, da se je nevednemu ljudstvu denar izterjeval in se je žep polnil onim, ki bi bili imeli vsa dobra, krščanska dela po izgledu Kristovem zastonj in iz gole ljubezni do boga in bližnjega izvrševati!

Za sedaj hočemo to, kar smo v tej knjižici le površno navedli, v kratkem ponoviti in s tem končati: 1. Da to nij beseda božja, vsaj ne naravnost od boga, kar je v knjigah tiskano, pisano ali se govori, ker nemamo vesoljnega jezika, katerega bi vsi ljudje na svetu umeli. Različnost in menjava jezikov, pomote, ki lahko nastanejo vsled prestav iz enega jezika v drugega, in ker je

mogoče, da se je veliko besed izpustilo, druge pa pristavile, ki niso bile v izvirnem spisu, ali pa, da se je vse izmislilo, iz koristolovja ali gospodovanja nad priprostim, neumnim ljudstvom, to vse je povoda dovolj, da ne verjemo vsega, kar se nam pripoveda, nego kar nas pamet, najdražji dar božji uči. 2. Da vidno stvarjenje je prava in večno nespremenljiva beseda božja, v katerej ne moremo nikdar prevarjeni biti. Ta oznanuje božjo moč, spričuje njegovo modrost, razodeva njega dobroto in radodarnost proti vsem stvarjem. 3. Dolžnost, ki jo imamo spolnovati proti našemu stvarniku, more voditi le pamet in prepričanje, a nikdar prisiljena ali hinavska vera. — Tu naj bodo tudi navedene besede, ki se nahajajo v verski ustavi Novega Jerseja v Ameriki leta 1844. in se glasé: „Nikomur se ne sme uropati neprecenljiva svoboda, moliti vsemogočnega boga na način, ki najbolj ugaja njegovej vesti. Nihče, pod nobenim pogojem se ne sme siliti, da bi bil navzoč pri religioznem opraviilu, ki je proti njegovej veri, razsodbi. Nihče nij zavezan plačevati desetino, davke, ali kake drugačne denarje za zidanje ali popravljjanje kake cerkve, ali za vzdržavanje duhovnika

kake vere, ki se, mu ne zdi dobra, ali h katerej ne pripada. Nobena cerkev nema večje veljave, kakor druga“. Kristus sam je rekel: „Pride ura, ko me ne bodete molili niti na gori niti v Jeruzalemu, ampak pravi čestilci bodo očeta molili v duhu in resnici“. Torej lahko boga vsak moli in česti kakor in kjer hoče, nij treba ravno v cerkev, k procesijam i. t. d. hoditi. Da je bogu vsako versko izpoznavanje ljubo in drago, sledi menda iz besed sv. Pavla v listu na Rimljane, poglavje 3., 29. vrsta: „Je-li bog samo bog judov? Ni-li on tudi bog paganov? Seveda tudi paganov bog!“ Ako se je tukaj sv. Pavel, ki je bil predkone tudi „od svetega duha razsvitljen“, zlagal, potem laže sploh vse, in vse je le goljufija!

H koncu še to: Bog, večna ljubezen, ki srce in obisti preiskuje in ne gleda na nepotrebne zunanjesti in ceremonije, nas bode sodil po smrti, naj nas lakomna gospodo- in denarjaželjnost njegovih „naslednikov“, katerim večjidel nij toliko za vero in boga, ko za denar, sodi zdaj kakor hoče.

